

ლია თუშური, ნინო შარაშენიძე,
ეკა ღონაძე, ჯუანშერ ნიქარიშვილი

ქართული ენა და ლიტერატურა

10

მოსწავლის ნიგნი
II ნაწილი

გრიფინიჭებულია საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს
მიერ 2022 წელს.

გამომცემლობა „დიოგენე“

ლია თუშური, ნინო შარაშენიძე, ეკა დონაძე, ჯუანშერ წიქარიშვილი
ქართული ენა და ლიტერატურა 10

მოსწავლის წიგნი

II ნაწილი

რედაქტორები: ლალი ბაქრაძე, სოლომონ ნოზაძე

დიზაინი და დაკაბადონება: ეკატერინე თორელი

© გამომცემლობა „დიოგენე“, 2022, პირველი გამოცემა

ყველა უფლება დაცულია

ISBN 978-9941-11-753-4

გამომცემლობა „დიოგენე“, თბილისი, აფაქიძის ქ. 9, ტელეფონი 221 33 21

www.diogene.ge

სარჩევი

პარი I.

ქართული საერო მწერლობა

თავი I. „პოროტსა სქლია კეთილმან“

1. ვისაუბროთ საერო მწერლობაზე	8
ლიტერატურული მოზაიკა	17
2. წუთშესვენება „ვეფხისტყაოსნამდე“ (ლიტერატურული გზარები და ჟანრები...)	29
3. ასე იწყებოდა ამბავი	39
ლიტერატურული მოზაიკა	39
4. პირველთავე, ანუ დასაწყისი...	47
„ვეფხისტყაოსნის“ პროლოგი	49
პარალელები	57
5. თინათინის გადევნება, ანუ „იგი წავა და სხვა მოვა ტურფასა საბაღნაროსა...“	61
„ამბავი როსტევან არაბთა მეფისა“	62
„როსტევან მეფისაგან და ავთანდილისაგან ნადირობა“	62
პარალელები	64
6. უცხო მოყმა	72
„ნახვა არაბთა მეფისაგან მის ყმისა ვეფხისტყაოსნისა“	74
7. ძიების გზაზე	79
„თინათინისაგან ავთანდილის გაგზავნა მის ყმის საძებრად“	81
„ნიგნი ავთანდილისა თავის ყმათა თანა“	81
„ავთანდილისაგან მის ყმისა ძებნად წასვლა“	81
8. უცხო მოყმის ამბავი	87
„ამბავი ავთანდილისა, ასმათს რომ ეუბნების ქვაბშიგან“	88
„შეყრა ტარიელისა და ავთანდილისა“	88
„ტარიელისაგან თავის ამბის მბოძა, ოდეს ავთანდილს უამბო“	88
„ამბავი ტარიელის გამიჯნულებისა, პირველ რომ გამიჯნურდა“	88
„ნიგნი ნესტან-დარეჯანისა საყვარელსა თანა მონერილი პირველი“	88
„ნიგნი ტარიელისა საყვარელსა თანა მინერილი პირველი“	88
9. ხატაეთის ომის სილუნი და უხილავი მიზნები და შედეგები	96
„ნიგნი ტარიელისა ხატაელთა თანა და კაცის გაგზავნა“	96
„ნესტანისაგან ტარიელის ხმობა“	96
„ნიგნი ხატაელთა მეფისა ტარიელის წინაშე მონერილი“	97
„ტარიელისა და ნესტანის პირისპირ შეყრა“	97
„ტარიელისგან ხატაელთა წასვლა და დიდი ომი“	97
„ნიგნი ტარიელისა ინდოთ მეფის წინაშე და გამარჯვებით შემოქცევა“	97
„ნიგნი ნესტან-დარეჯანისა საყვარელსა თანა მინერილი“	97
„ტარიელის ტირილი და დაბნედა“	97
„ნიგნი ტარიელისა საყვარელსა თანა მინერილი“	97
10. ამბოხი	102
„რჩევა ნესტან-დარეჯანის გათხოვებისა“	103
„ტარიელისა და ნესტან-დარეჯანის თათბირი და გამორჩევა“	103

„ხვარა ზმმას შვილის ინდოეთს მოსვლა საქორწილოდ და ტარიელისაგან მისი მოკვლა“	103
„ამბის ცნობა ტარიელისაგან ნესტან-დარეჯანის დაკარგვისა“	103
პარალელები	110
11. მათ სამთა გმირთა	112
„ამბავი ნურადინ ფრიდონისა, ოდეს ტარიელს შეეყარა“	112
„შველა ტარიელისაგან ფრიდონისა“	112
„ფრიდონისაგან ნესტან-დარეჯანის ამბის მბოზა“	112
„ამბავი ავთანდილის არაბეთს შექცევისა	112
12. ანდოი	117
„დათხოვა ავთანდილისა როსტევან მეფესთანა და ვაზირის საუბარი“	118
„ავთანდილისაგან შერმადინის საუბარი“,	118
„ანდერძი ავთანდილისა როსტევან მეფის წინაშე, ოდეს გაიპარა“	118
„ლოცვა ავთანდილისა“	118
„ცნობა როსტევან მეფისაგან ავთანდილის გაპარვისა“	118
13. გული, ცნობა და გონება	122
„ცნობა როსტევან მეფისაგან ავთანდილის გაპარვისა“	122
„წასვლა ავთანდილისაგან ტარიელის შეყრად მეორედ“	122
„პოვნა ავთანდილისაგან დაბნედილის ტარიელისა“	122
„მბოზა ტარიელისაგან ლომ-ვეფხის დახოცვისა“	122
„აქა ტარიელისაგან და ავთანდილისაგან ქვაბს მისვლა და ასმათის ნახვა“	122
14. იმედი	125
„წასვლა ავთანდილისაგან ფრიდონისასა“	125
„ავთანდილისგან ფრიდონისას მისვლა, ტარიელს რომ გაეყარა“	125
„წასვლა ავთანდილისგან ნესტან-დარეჯანის საძებრად და ქარავანთა შეყრა“	125
„ამბავი ავთანდილისგან გულანშაროს მისვლისა“	125
15. ზღვათა სამეფო	129
„ფატმანისაგან ავთანდილის გამიჯნურება“	129
„წიგნი ფატმანისა ავთანდილთანა სამიჯნურო“	129
„წიგნი ავთანდილისა ფატმანის პასუხად მიწერილი“	129
„აქა ფატმანისაგან ნესტან-დარეჯანის ამბის მბოზა“	129
„ამბავი ნესტან-დარეჯანისა ქაჯთაგან შეპყრობისა“	129
„წიგნი ფატმანისა ნესტან-დარეჯანის წინაშე მიწერილი“	129
16. ქაჯეთის ციხის აღება	133
„წიგნი ნესტან-დარეჯანისა ფატმანთანა“,	134
„წიგნი ნესტან-დარეჯანისა საყვარელთან მიწერილი“.	134
„წიგნი ავთანდილისა ფრიდონთან მიწერილი“,	134
„წასვლა ავთანდილისა გულანშაროთ და ტარიელის შეყრა“,	134
„ტარიელისა და ავთანდილისაგან წასვლა ფრიდონისასა“,	134
„თათბირი ნურადინ-ფრიდონისა“	134
„თათბირი ავთანდილისა“	134
„თათბირი ტარიელისა“	134
„ტარიელისაგან ზღვათა მეფისას მისვლა“	134
გამოძახილი	141

თავი II. ცხოვრება რეალობასა და იგავებში

17. „დიდი ღამე“ უთვალავი ფერის ქვეყანაში და „გამოღვიძების“ დასაწყისი („სიტყვის კონა“)	167
საბას ციკლი	171
18. გზა ევროპისკენ	178
მოგზაურობა ევროპაში	178
გამოძახილი	184
19. იგავთა სიბრძნე	188
სიბრძნე სიცრუისა	194
მეფე ხორასნისა	194
უტკბესი და უმწარესი	198
მეფე და მხატვარი	199
მემკვიდრის აღზრდა	201
ქურდი მკერვალი	203
მოძღვარი მელი	203
მთიული და კაკლის ხე	204
სოფლის მაშენებელნი	204
უსამართლო შირვან-შაჰი	206
ენით დაკოდილი	208
მეფე და ავსიტყვა	208
მეფე და მისი ძენი	209
მაოხრებელი მკვდარი	210
ძუნწი და ოქრო	211
ორნი ძმანი	211
ორმოში ჩაგდებული მეფე	212
აქლემი და ვირი	213
კუ და მორიელი	213
ბრძენი და მდიდარი	214
დიდვაჭარი და მეფუნდუკე	218
სამნი ბრმანი	219
კაცი და გველი	220
კეთილი გველი	220
გლაზა და მდიდარი	221
მოხერხებული არაბი	221
პარალელები	228

თავი III. გზა სამოქმედო სამოქმედო საკანონმდებლო

20. გზა შინაგარე	233
დავითიანი	236
მოთქმა ხმითა თავ-ბოლო ერთი	237
ქართველთა ¹ და კახთაგან თავიანთ უფალთან შორგულე	240
საწყაულის მოწყვა ღვთისაგან	241
რუსთ ხელმწიფისაგან ქართველთ მეფის ვახტანგის თავისთან მიპატიჟება	245
რჩევა ქართველის ბატონისა	246
მტერთაგან მეფის ვახტანგის ყველთა შესმენა და ყველისაგან ქართლის წართმევა და კახის ბატონის მიცემა	248
რჩევა კახის ბატონისა	249
ნიგინის მინერა კახის ბატონისაგან ქართველთ ბატონთან: მეგობრობის თხოვნა	250
ჩხუბის ჩამოგდება ქართველის ბატონისა კახს ბატონთან	250
კახის ბატონისაგან ბერების მოციქულად გაგზავნა ქართველთ ბატონთან და ქართლის თხოვნა	251
კახის ბატონის მოციქულების დაჭერა ქართველის ბატონისაგან	254
ოსმალისაგან ქართლის დაჭერა და ქართველის ბატონის რუსეთს წაბძანება	256
დავით გურამისშვილის ლეკთაგან დატყობა	259
ოდეს დატყობულმან ურჯულოს ქვეყანას საყვარლის სახე და სურათი ველარა ნახა, იმისი მოთქმა დავითისაგან	261
სიზმარი დავით გურამისშვილისა ტყვეობასა შინა	262
ტყვეობითგან გაპარვა დავითისა	263
ოდეს ზეით ხსენებულის გამოქობილ კლდიდამ წამოსულს დავით გურამისშვილს უცხონი შეხვდენ და მათის შიშით მუხლი მოეჭრა	263
შველა ღვთისაგან დავითისა. ტყვეობიდან გამოსვლა სარუსეთოში	268
მეფის ვახტანგისა და ძისა მისისა ბაქარისა დარუბანდს წაბრძანება	271
თამაზ-ხანისაგან შამხიისა და განჯის აღება და ოსმალისაგან თიფლისის დაცლა	273
რუსთაგან გაღმა მხრის დაცლა და მეფის ვახტანგის აშტრახანს გაბძანება	274
დავით გურამისშვილისაგან სანუთროს სოფლის სამდურავი	275
მეფის ვახტანგის ამიერ სოფლით მიცვლა და ქართველთ თავადთა და აზნაურთ რუსთ ხელმწიფის სამსახურში განწესება	277
კაცისა და სანუთროსაგან ცილობა და ბჭობა, ერთმანერთის ძვირის ხსენება	279
საფლავის ქვაზედ დასაწერი	281
გამოძახილი	283
დანართი 1. საუბრაჲ ლიტერატურაჲ	290
დანართი 2. ლიტერატურათმცოდნეოვითი ცნებები და ტერმინები	311
დანართი 3. დამატებითი საკითხავი	315
დანართი 4. სამახსოვრო	327

38

I პარი
ქართული საერო მწერლობა

თავი I
„ბოროტსა სძლია კეთილმან...“

ნაკითხვამდე

შესავალი საუბარი

1. ლიტერატურულ ეპოქათა მიჯნაზე

„ეპოქათა მიჯნა“ ერთხელ უკვე ვახსენეთ, როდესაც ანტიკური ლიტერატურიდან სასულიერო მწერლობაზე გადავდიოდით. ამჯერადაც ლიტერატურულ ეპოქათა გზა-გასაყარზე ვდგავართ, რომლის ერთ მხარეს რჩება სასულიერო ლიტერატურა, ხოლო მეორე მხარეს კი ჩნდება საერო მწერლობა.

სასულიერო მწერლობაზე დაკვირვება ცხადყოფდა, რომ მის ნიაღშივე უჩვეულო ცვლილებები იწყებოდა, ყალიბდებოდა რაღაც სულ სხვა, ახალი ტიპის ლიტერატურა, რომელიც ანტიკურთან მეტ სიახლოვეს ამჟღავნებდა, ვიდრე სასულიეროსთან.

მაინც რაში მდგომარეობდა ეს ცვლილებები?

- **სულისა და ხორცის დაპირისპირება**

თუ სასულიერო ლიტერატურაში მკვეთრად იდგა **სულისა და ხორცის დაპირისპირების პრობლემა** – წარმავალი სხეული უმნიშვნელოდ მიაჩნდათ, სულის სრულყოფა კი ადამიანის ცხოვრების უმთავრეს მიზნად ესახებოდათ, ნელ-ნელა ამაღლებული სულის გვერდით, გაჩნდა სრულყოფილი სხეულიც (გაიხსენეთ „სრულიად გუამითა მრთელ და სულითა უბინო“ გრიგოლ ხანძთელი), რაც ძალიან ჰგავდა ანტიკურ პრინციპს – „ჯანსაღ სხეულში ჯანსაღი სულია“.

- **წუთისოფელი და მარადიული სამყოფი**

შეიცვალა დამოკიდებულება **ამქვეყნიური ყოფისადმი**. თუ სასულიერო ლიტერატურაში წუთისოფელური ყოფა მხოლოდ დროებით რეალობად ესახებოდათ, ნელ-ნელა იწყება ფიქრი ღვთაებრივი ნებით შექმნილ სამყაროსა და, აქედან გამომდინარე, ამქვეყნიური ყოფის **მრავალფეროვნებასა და მშვენიერებაზე**.

- **ადამიანის დანიშნულება**

თუ ადრე **ადამიანური ყოფის უმთავრეს მიზანს** ღვთის ბაძვასა და სასუფეველის დამკვიდრებისათვის ზრუნვაში ხედავდნენ, ნელ-ნელა ამ უმაღლესი სულიერი ღირებულებების გვერდით ამოიზარდა და დამკვიდრდა სხვა – „წუთისოფელური“ – მიზნებიც, კერძოდ, ამქვეყნიური ყოფის მოწესრიგების, მისი „გაუკეთესებისა“ და „გამშვენიერებისკენ“ სწრაფვა.

- **ადამიანი ლიტერატურაში (ანუ სახე-იდეებიდან სახე-ხასიათებისაკენ)**

ადრინდელ (შუა საუკუნეების) ძეგლებში ყურადღება არ ექცეოდა ადამიანის შინაგან განცდებს, მის ინდივიდუალურ ბუნებას და ხაზგასმული იყო მთავარი გმირის – მონამის – ღვაწლი, მოგვიანებით კი მათ გვერდით ჩნდებიან საერო პიროვნებები (მაგალითად, აშოტ კურაპალატი, გუარამ მამფალი), თავიანთი პირადი ცხოვრებითა და მიწიერი მისწრაფებებით, ანუ **სახე-იდეების** გვერდით ნელ-ნელა ჩნდება **სახე-ხასიათების** ჩანასახი (გაიხსენეთ ეს ცნებები *სახელმძღვანელოს პირველი ნაწილიდან, გვ.182*).

- **ახალი, მანამდე ტაბუდადებული თემები – მიწიერი სიყვარულის თემა**

ლიტერატურაში ჩნდება სასულიერო მწერლობაში ტაბუდადებული მიწიერი სიყ-

ვარულის თემა. იგი თავდაპირველად „აკრძალული და ცოდვილი სიყვარულის“ სახით შემოდის, თუმცა თანამედროვე ადამიანს კარგად ესმის საუკუნეების წინ მცხოვრებ ადამიანთა განცდები, იხატება მათი შინაგანი ემოციური სამყარო, რაც უცხო იყო ჰაგიოგრაფიული ლიტერატურისათვის.

- **რეალობა და მხატვრული გამონაგონი**

რეალობისა და მხატვრული გამონაგონის მიმართ სხვადასხვა ეპოქა განსხვავებულ დამოკიდებულებას ავლენდა, მაგალითად, ქრისტიანობამდელ ფოლკლორში წინა რიგში იყო მხატვრული გამონაგონი, მაშინ როცა ჰაგიოგრაფიაში გამონაგონის ადგილს ისტორიული რეალობა იკავებს. ჰაგიოგრაფიული ძეგლის პერსონაჟები რეალური ისტორიული პირები არიან. გარემომცველი რეალობა იმდენად ზუსტად აისახება სასულიერო ლიტერატურაში, რომ ჰაგიოგრაფიულ მწერლობას ისტორიულ წყაროებადაც კი მიიჩნევენ.

თუ ამ კუთხით საერო ლიტერატურას გადავავლებთ თვალს, ერთი შეხედვითაც თვალშისაცემია მისი ზღაპრული სიუჟეტები, საგმირო-სარაინდო ეპოსმა თითქოს ხელახლა გააცოცხლა ფოლკლორული მხეჭაბუკები და მზეთუნახავები. თუმცა სასულიერო ლიტერატურის მიერ აღიარებული უმაღლესი სულიერი ღირებულებებიც არავის დავიწყებია. ეს ეპოქა გამოირჩევა მატერიალური და სულიერი ფასეულობების დაახლოება-შერწყმით. ამიტომაც ლიტერატურის ინტერესის საგანი უკვე ყოველმხრივ იდეალური პერსონაჟი და სამყაროს მშვენიერებაა.

- **მწერლობის დაახლოება ხალხურ სამეტყველო ენასთან**

ლიტერატურული ნაწარმოების ენა უფრო და უფრო უახლოვდებოდა ხალხურ სამეტყველო ენას. მხოლოდ ენა კი არა, ლიტერატურაში ფოლკლორიდან შეიჭრა სიუჟეტები, მხატვრული სახეები და სალექსო საზომებიც კი (მაგალითად, თექვსმეტმარცვლიანი მაირი).

- **იუმორის გაჩენა საერო მწერლობაში**

ჰაგიოგრაფიული ლიტერატურა არ იცნობს იუმორს, სიცილს. ჩვენ არ ვიცით, ამ მხრივ, რა მდგომარეობა იყო ქართულ ფოლკლორში, რადგან ძნელია დაბეჭდვითი იმის მტკიცება, ე. წ. „კომიკური ეპიზოდები“ უძველესია თუ გვიანდელი ჩანარები.

ერთი რამ კი გადაჭრით შეიძლება ვთქვათ – საერო მწერლობაში, ამქვეყნიური ცხოვრების მშვენიერების განცდასთან ერთად, ჩნდება იუმორი, სიცილი, ლაღი და ხალისიანი გმირები და გარემო.

- **მხატვრულ-გამომსახველობითი სისტემა**

სასულიერო ტექსტების **მხატვრულ-გამომსახველობითი სისტემა** უმეტესწილად ბიბლიურ ტრადიციას ემყარება, ამიტომაც ჰაგიოგრაფიაში ასე ხშირია წმინდა წერილის პირდაპირი ციტირება, ბიბლიური ალუზიები და ბიბლიური სახე-სიმბოლოები.

საერო ლიტერატურაში თითქოს ხელახალი სიცოცხლე შეიძინა **ხალხური ტექსტის მხატვრულმა სახეებმა**. გმირთა ხატვისას აქ ხშირად შეხვდებით შედარებებს, ეპითეტებს, მეტაფორებს, ჰიპერბოლებს და სხვ. იდეალური გმირიც ფოლკლორული გმირისა და სასულიერო იდეალის შერწყმით იხატება.

- **ქართული საერო ლიტერატურის ქრონოლოგიური ჩარჩოები**

ძველი ქართული საერო მწერლობა, დაახლოებით, X საუკუნის 80-იანი წლებიდან აღმოცენდა და ორ საუკუნეზე მეტხანს ეკავა დომინანტური პოზიცია ქართულ მწერლობაში. ასე გაგრძელდა XIII საუკუნის პირველი მეოთხედის ჩათვლით. აქედან, XII საუკუნესა და XIII საუკუნის პირველ მეოთხედს კლასიკური ხანის სახელით მოიხსენიებენ.

1. წარმოსახვითი მოგზაურობა ლიტერატურულ „ეპოქათა მიჯნაზე“

გთავაზობთ წარმოსახვით მოგზაურობას წარსულში, კერძოდ, X-XIII საუკუნეებში.

თქვენი მოგზაურობის მარშრუტის მთავარი მიზანი იქნება, დააკვირდეთ სასულიერო მწერლობის წიაღში თვისობრივად ახალი მიმართულების, საერო მწერლობის, ჩამოყალიბების პროცესს.

ამისათვის:

1. გაიხსენეთ ისტორიის კურსიდან X-XI სს. საქართველოს სოციალურ-პოლიტიკური მდგომარეობა. იმსჯელეთ, რა ადგილი ეჭირა ჩვენს ქვეყანას მაშინდელ მსოფლიოში; გაიხსენეთ, როგორი იყო ქვეყნის საშინაო მდგომარეობა და ურთიერთობა გარემომცველ სამყაროსთან, მეზობელ სახელმწიფოებთან; შეეცადეთ, პასუხი გასცეთ კითხვას: ამ ეპოქაში რომელი ფაქტორები შეუწყობდა ხელს საერო მწერლობის ჩამოყალიბებას?
2. ისაუბრეთ საქართველოში არსებულ კულტურის კერებზე;
3. მიმოიხილეთ საზღვარგარეთ არსებული ქართული კულტურის კერები, ყურადღება გაამახვილეთ მათში მიმდინარე ლიტერატურულ საქმიანობაზე;
4. მოამზადეთ 5-8 წუთიანი პრეზენტაცია „ეპოქა და კულტურა“.

იყალტოს აკადემია

იერუსალიმის ჯვრის მონასტერი

დამატებითი რესურსები

პრეზენტაციისთვის გამოიყენეთ სახელმძღვანელოს დანართში, „საუბრები ლიტერატურაზე“, (დანართი 1) მოცემული სტატია: 1. „ქართული საერო ლიტერატურის აღმოცენება“ (იხ. გვ. 290)

წარმოსახვითი მოგზაურობისას შეგიძლიათ გამოიყენოთ დამატებითი რესურსები:

1. ათონის წმინდა მთა – მწვერვალი; გადაცემის ავტორი და წამყვანი დავით ახვლედიანი;
<https://www.youtube.com/watch?v=xESn5aj4hNw>
2. ათონის ივერთა მონასტრის მემკვიდრეობა – ჩვენი საგანძური
<https://www.youtube.com/watch?v=DO4i3V72eCA>
3. იყალთოს აკადემია
<http://edutime.ge/?p=1191>

ლიტერატურული ძიებანი

2. ლიტერატურული კვლევა – ნაცნობიდან უცნობისაკენ

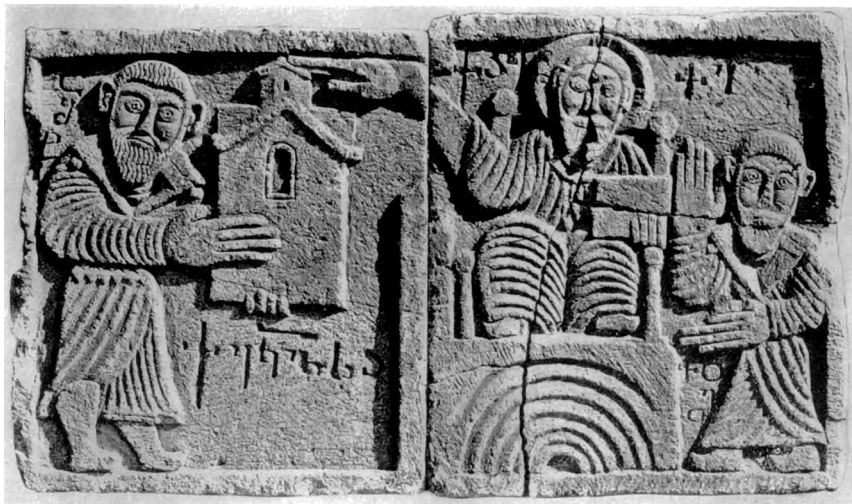
(ჰაგიოგრაფიის მიხედვით, საერო მწერლობაზე)

კვლევის საგანია სასულიერო ლიტერატურის საერო პერსონაჟები

თქვენთვის, ალბათ, ცნობილია, რომ არსებული ცოდნის საფუძველზე, შესაძლოა, ივარაუდოთ, წარმოიდგინოთ ან ლოგიკურად გაიაზროთ ბევრი ისეთი საკითხი, რომელზეც საგანგებოდ ჯერ არ დაფიქრებულხართ, ჯერ არ შეგისწავლიათ. ამის საილუსტრაციოდ, კიდევ ერთხელ გადავხედოთ, სასულიერო მწერლობის შესწავლისას მიღებული გამოცდილებით, რა შეიძლება ვივარაუდოთ საერო მწერლობაზე (დავფიქრდეთ, როგორ ავაგოთ ნაცნობის გამოყენებით ახალი, როგორ აღმოვაჩინოთ ის, რაზეც ჯერ საგანგებოდ არ შევჩერებულვართ).

ამისათვის შეეცადეთ, უპასუხოთ კითხვას: როგორ იყო ეს საკითხები წარმოდგენილი სასულიერო მწერლობაში და, სავარაუდოდ, როგორ იქნება იგი წარმოჩენილი საერო მწერლობაში?

სასულიერო ლიტერატურის თავისებურებებს თქვენ უკვე იცნობთ. ჰაგიოგრაფიული მწერლობის ინტერესის საგანი, უპირატესად, სარწმუნოებისთვის თავდადებულთა ცხოვრება, მათი პრინციპები და მისწრაფებებია, მაგრამ ამ პერსონაჟთა გვერდით ჩნდებიან, ცხოვრობენ და მოქმედებენ საერო პირებიც. ჰაგიოგრაფიულ ტექსტებში ზოგჯერ მათი სურვილები, განცდები და მისწრაფებებიც კი ისე თვალში საცემად ჩანს, რომ მკითხველში მოწონებისა და თანაგრძნობის განცდებს ბადებს.

აშოტ (დიდი) I კურაპალატი (მარცხნივ); მაცხოვარი მაკურთხეველი მარჯვნივ და წინასწარმეტყველი დავითი (მარჯვნივ); ოპიზის წმ. იოანე ნათლისმცემლის ტაძრის რელიეფი, IX ს.

ის, რაც ჰაგიოგრაფიაში მეორეხარისხოვანი იყო (მხედველობაში გვაქვს საერო პირთა ცხოვრება), საერო მწერლობაში მთავარი თემა ხდება. სასულიერო მწერლობის ზოგიერთ პერსონაჟზე დაკვირვება საშუალებას მოგცემთ, გამოთქვათ ვარაუდები ჯერ კიდევ უცნობი საერო მწერლობის შესახებ.

დააკვირდით სასულიერო მწერლობის საერო პერსონაჟებს (ვარსქენ პიტიახშს, ჯოჯიკს, ჯოჯიკის ცოლს, ნერსე ერისთავს, ზენონს – ერისკაცობაში, გაბრიელ დაფანჩულს, აშოტ კურაპალატსა და მის შვილებს, „სიძვის დიაცს“, ადარნერსეს სატრფოს, აფხაზთა მეფეს, მირიან დიდაზნაურს, გუარამ მამფალსა და სხვებს) და იმსჯელეთ:

- რით ჰგავს და რით განსხვავდება საეროთა და სასულიეროთა ცხოვრებისეული პრინციპები, მაგალითად:
 - ✓ **რეალური** პირები არიან ისინი, **თუ გამოგონილი** პერსონაჟები? ასევე მნიშვნელოვანია მათი გარემომცველი სამყარო, აქ რეალობა ჭარბობს, თუ მხატვრული გამონაგონი?
 - ✓ როგორ აღიქვამენ ისინი: **ადამიანის ცხოვრების საზრისს** და, საერთოდ, მიწიერ ყოფას (რისთვის მოდის ადამიანი დედამიწაზე, საით მიემართება და როგორ უნდა იცხოვროს, რომ ეს მისია აღასრულოს)?
 - ✓ რაში ხედავენ **წუთისოფლის დანიშნულებას**; რა არის მათთვის წუთისოფელი: რა არის ჩვენი სამყარო, „ქვეყანა“ – ადამიანის ამქვეყნიური მოღვაწეობის ასპარეზი, მისი გამოცდის ადგილი თუ ღვთის საჩუქარი, რომლის ბატონ-პატრონი თავად ადამიანია? ადამიანმა უნდა „გაუძლოს“ წუთისოფელს და „იმქვეყნიური ყოფისთვის მოემზადოს“, თუ, ამავე დროს, უნდა დატკბეს ღვთის ქმნილების მშვენიერებით და თავადაც უფრო გაამშვენიეროს იგი?
 - ✓ არის თუ არა ჰაგიოგრაფიულ ტექსტში **ამქვეყნიური ცხოვრებით ტკბობის, ხორციელი სიამოვნების** ამსახველი ეპიზოდები და როგორ უყურებს ყოველივე ამას ჰაგიოგრაფიის გმირი? საერო პირი? რა განასხვავებს მათ მსოფლალქმას ერთმანეთისგან?
 - ✓ **პერსონაჟის ხატვისას** რა არის უფრო მნიშვნელოვანი – მისი ფიზიკური თუ სულიერი მახასიათებლები, ანუ, რას ენიჭება დიდი მნიშვნელობა – მის ფიზიკურ პორტრეტს თუ სულიერ ხატს?
 - ✓ როგორია პერსონაჟის დამოკიდებულება მიწიერი **სიყვარულისადმი**. რაზე მიგვანიშნებს სასულიერო ლიტერატურაში გაელვებული სამიჯნური ეპიზოდები; საიდან ჩანს, რომ სასულიერო ლიტერატურის წიაღში იბადება ახალი ხედვა, ახალი ლიტერატურული რეალობა?
 - ✓ როგორი ეპიზოდები ჭარბობს ამ პერსონაჟების ხატვისას – სხვადასხვა სიუჟეტის მქონე **მიწიერი თავგადასავლები თუ გმირის სულიერი ცხოვრების ამსახველი ეპიზოდები**?
 - ✓ როგორაა **წარმოდგენილი ამა თუ იმ ნაწარმოებში ხელოვნების დანიშნულება** – შემოქმედი (მწერალი, მხატვარი, არქიტექტორი) ღვთის ნების ბრმა აღმსრულებელია, თუ დამოუკიდებელი ხელოვანი, რომელსაც საკუთარი პოზიცია აქვს ცხოვრებაშიც და ხელოვნებაშიც?
 - ✓ რაში გამოიხატება პერსონაჟთა სულიერი ფასეულობები, რა ქმნის მათ **ღირებულებით სისტემას**, როგორ ესმით მათ უმაღლესი ადამიანური ღირებულებები – ჭეშმარიტება, თავისუფლება, მოყვასის სიყვარული, თავგანწირვა, ერთგულება, სიყვარული და ა. შ.

3. ვერნისაუი

წინა თავში ჩვენ უკვე შევიძინეთ სახვითი ხელოვნების ნიმუშების მიხედვით ლიტერატურულ პროცესებზე დაკვირვებისა და ძირითადი მიმართულებების ამოცნობის გამოცდილება (გაიხსენეთ ფიზიკური და სულიერი კატეგორიების მიხედვით ანტიკური და ქრისტიანული ხელოვნების ნიმუშებზე ჩატარებული კვლევა). ამჯერად გთავაზობთ:

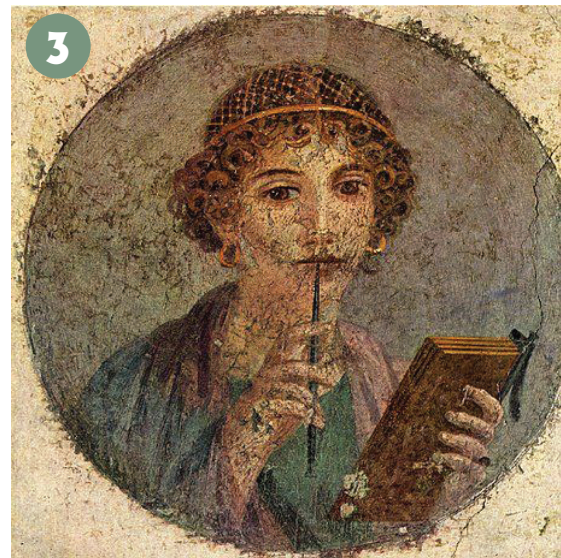
- ქვემოთ მოცემული ნიმუშები დააჯგუფოთ იმის მიხედვით, თუ რომელია საერო და რომელი – სასულიერო ხასიათის;
- საერო ხასიათის ნიმუშების მიხედვით, რომელ ორ პერიოდს გამოყოფდით ხელოვნებაში? რით ჰგავს უძველესი (ქრისტიანობამდელი) ნიმუშები მოგვიანებით, სასულიერო ხელოვნების წიაღიდან ამოზრდილ საერო-სარაინდო შინაარსის ხელოვნების ნიმუშებს? როგორაა მათში ასახული ადამიანის ყოველდღიური ყოფა-ცხოვრება და, საერთოდ, ცხოვრებისადმი როგორი დამოკიდებულება იგრძნობა ამ ნამუშევრებში?

1 გილგამეში, ასურეთის სასახლის რელიეფი (ძვ.წ. 713-705 წწ) ლუვრი

2 ბიზანტიური მონუმენტური მოზაიკა XII-XIII სს. მონრეალი.

3 გოგონა სტილუსით, პომპეი ჩვ.წ სს.

4 ალექსანდრე მაკედონელი, მოზაიკა, ნეაპოლი დაახ. ძვ. წ. II ს.

5 წმ. ეკატერინე, მეცნიერების მოქცევა 1480 წ.

6

ქრისტეს ბრალდება პეტრეს, რაფაელი (1483-1520 წწ)

7

მამუკა თავაქარაშვილი, „ვეფხისტყაოსნის“ მინიატურა XVII ს.

8

ბერძნული ამფორის მოხატულობა ძვ. წ 340-330 წწ პარიზი, ლუვრი.

9

ეტრუსკული სამარხის ფრესკა ძვ. წ. 470 წ.

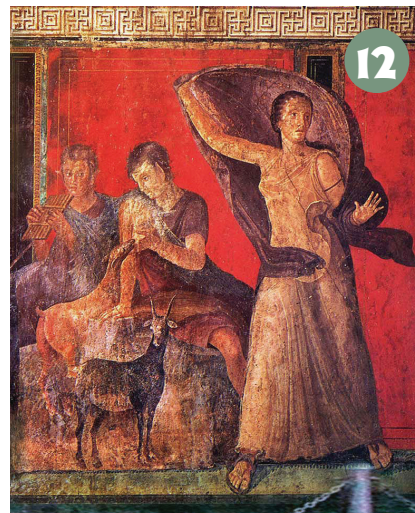
10

მათეს სახარების ილუსტრაცია 800წ. გერმანია

11

სომხური ხელნაწერის ილუსტრაცია დაახ. V ს.

12

მისტერიების ვილა პომპეის გარეუბანში კედლის მოხატულობა დაახ. 79 წ

მისტერიების ვილა პომპეის გარეუბანში
კედლის მოხატულობა დაახ. 79 წ

გელათის ოთხთავი, XII ს.
ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი

რაფაელი (1483-1520), ფრესკა ათენის სკოლა 1509-1511 წწ. ვატიკანის სასახლე

ილუსტრაციებზე დაკვირვებისას შეგიძლიათ, ისარგებლოთ ცხრილით:

უძველესი ხელოვნების ნიმუშები		სასულიერო შინაარსის ხელოვნების ნიმუშები		საერო შინაარსის ხელოვნების ნიმუშები	
N (ილუსტრაციის ნომერი და დასახელება)	ეპოქის რომელი თავისებურება ჩანს ილუსტრაციის მიხედვით	N (ილუსტრაციის ნომერი და დასახელება)	ეპოქის რომელი თავისებურება ჩანს ილუსტრაციის მიხედვით	N (ილუსტრაციის ნომერი და დასახელება)	ეპოქის რომელი თავისებურება ჩანს ილუსტრაციის მიხედვით

გადაიხაზეთ ცხრილი რვეულში და შესაბამის გრაფებში მოკლედ ჩაწერეთ, ეპოქის რომელ თავისებურებას გამოხატავს ესა თუ ის ნიმუში? რა არის ამ ეპოქისთვის დამახასიათებელი და როგორ აისახება ეს ხელოვნების ნაწარმოებში?

ბავიაზროთ

1. როგორ აღიქვამდნენ **გარემომცველ სამყაროს** უძველეს ხელოვნებაში? ადრე ქრისტიანულში? გვიანი ფეოდალიზმის ეპოქაში? მაგალითად, იგრძნობა თუ არა გარემომცველი სამყაროს მშვენიერება, ფერადოვნება? ადამიანთა სამოსში ჩანს თუ არა სწრაფვა კომფორტისა და სიმდიდრისადმი, რა როლი ენიჭება ადამიანის სამყაროსადმი დამოკიდებულების წარმოსაჩენად, ვთქვათ, სამოსის ფერადოვნებას, ფონად ასახულ გარემოს და ა. შ.
2. რა არის **ადამიანის უმთავრესი დანიშნულება** და რა ადგილი უჭირავს მას ამ სამყაროში? როგორ სცემს ამ კითხვას პასუხს უძველესი ეპოქის, ასევე სასულიერო და საერო ლიტერატურა და ხელოვნება (მაგალითად, რომელ ილუსტრაციებზე იგრძნობა ადამიანის ფიზიკური მახასიათებლების უპირატესობა და რომელზე – სულიერისა?)
3. რით ჰგავს და რით განსხვავდება სხვადასხვა ეპოქის სახვითი ხელოვნების ნიმუშები ერთმანეთისაგან?
4. დააკვირდით ლაშთხვერის ეკლესიის ფრესკას. იმჯელეთ, რამდენად ბუნებრივად გეჩვენებათ ქრისტიანულ ტაძარში საერო ლიტერატურული ნაწარმოების, საგმირო-საფალავნო ეპოსის – „ამირანდარეჯანიანის“ – ამსახველი ფრესკა? ვის ან რატომ შეიძლება გასჩენოდა ქრისტიანულ ტაძარში საგმირო ეპოსის მთავარი პერსონაჟის ფრესკაზე გამოსახვის იდეა? ლიტერატურასა და ხელოვნებაში მიმდინარე რომელ პროცესებზე მიანიშნებს ეს ფაქტი? (თქვენი პასუხი შეადარეთ დანართში (დანართი 3) „1. დამატებითი საკითხავი“, მოცემულ სტატიას „საკვირველი ფრესკები სვანეთში“ (გვ.315).

ლაშთხვერის მთავარანგელოზის ეკლესიის ფრესკა

კომპიუტართან

გთავაზობთ მოკლემეტრაჟიან ვიდეორგოლს ქართული მინიატურის შესახებ. ყურადღებით განიხილეთ ეს ვიდეორგოლი და იმსჯელეთ, რომელი მინიატურები შეიძლება მივიჩნიოთ სასულიერო მწერლობის და რომელი – საერო მწერლობის ილუსტრაციებად? რატომ?

<https://www.youtube.com/watch?v=pP1uPDZw56k>

4. ლიტერატურული ექსპერიმენტი – ტექსტზე დაკვირვებით აღმოჩენილი ჟანრული თავისებურებანი

გაეცანით ლიტერატურულ მოზაიკაში მოცემულ ამონარიდებს და იმსჯელეთ:

- რა თავისებურებები ჩანს მოცემულ ტექსტებში და რატომ მივაკუთვნებთ მათ ქრისტიანობამდელ, ქრისტიანობის დროინდელ (სასულიერო) ან საერო მწერლობის კატეგორიას.

ლიტერატურული მოზაიკა

ლექსი ვეფხისა და მოყმისა (ხალხური)

მოყმემ თქვა, პირშიშველამა, შიბნ გავიარე კლდისანი,
მოვინადირენ, დავლახენ, ბილიკნი ჭიუხისანი.
შამამხვდეს კლდისა თავზედა ხორონი ჯიხვებისანი,
ჯიხვსა თოფ დავკარ ბერხენსა, ჭალას ჯახნ იქნენ რქისანი.
შავვარდი ვეფხვსა ნაწოლსა, დრონ იყვნეს შუალმისანი,
ვეფხვი რომ წამამიფრინდა, თვალნი მარისხნა ხთისანი.
შაიბნეს ვეფხვი, მოყმეი, მაშინ დაიძრნეს მიწანი,
კლდეები ჩამაინგრინეს, შტონ დაილენწეს ტყისანი...

ამირანი (ხალხური)

სანადიროდ გამოვიდნენ ამირან და ძმანი მისნი;
ცხრანი მთანი გადიარეს, მეათენი ალგეთისნი;
მინდორს კვალნი გაუკვლიეს, დანაჭლიკნი ეშმაკისნი¹;
მთას ირემი წამოუხტათ, ოქრო იყო რქანი მისნი.
უცხო მთაზე კოშკი ნახეს, ანაგები ბროლის ქვისი,
გაუარეს გარეგურგვლად, ვერ იპოვეს კარი მისი.
სადაც რომ მზემ პირი მოჰკრა, ამირანმა – მუხლი მგლისი,
კოშკმა პირი იქ გააღო, იქ შეიბა კარი მისი...

¹ დანაჭლიკნი ეშმაკისნი – ეშმაკის ნაკვალევები;

ცხოვრება იოანესი და ექვთიმესი (ნაწყვეტი)

ესე ნეტარი მამაჲ ჩუენი იოვანე იყო ნათესავით ქართველი, მშობელთა და პაპათ-
გან¹ დიდებული და წარჩინებული და საჩინოჲ მთავართა შორის დავით კურაპალატისა-
თა,² მწნე და ახოვანი და განთქმული წყობათა შინა³, მაღალი და შუენიერი ჰასაკითა

¹ პაპათგან – პაპათგან

² დავით კურაპალატი – დავით III დიდი, კურაპალატი, ადარნასე III-ის ძე, ბაგრატიონთა შტოს წარმო-
მადგენელი. მის დროს გაძლიერდა ტაო-კლარჯეთი და გამოცოცხლდა ამ მხარის კულტურული ყოფა.
დავით კურაპალატმა დიდად შეუწყო ხელი ერთიანი ქართული სახელმწიფოს შექმნას.

³ განთქმული წყობათა შინა – ბრძოლებში სახელმოხვეჭილი.

და აგებულებითა გუამისაჲთა¹ და ბრძენი და გონიერი გონებითა და გულისჴმის-ყოფითა, და სავსე შიშითა ღმრთისაჲთა კეთილისა საქმითა, და ფრიად საყუარელი და საკუთარი² კეთილად ჴსენებულისა დავით კურაპალატისაჲ.

ხოლო ვინაჲთგან ცეცხლი იგი ქრისტეს სიყუარულისა გულსა მისსა მძაფრიად³ აღეტკინა⁴, ყოველივე დიდებაჲ ამის სოფლისაჲ⁵ შეურაცხ-ყო⁶ და ნაგევად შეჴრაცხა და მონაგებნი და სიმდიდრე და განსუენებაჲ, მეუღლე და შვილნი თჳსნი და ნათესავნი და, რაოდენიცა რაჲ არს ამის სოფლისაჲ სრულიად მოიძულა და უგულუბელს-ყო და მერმე კუალად თავიცა თჳსი, სიტყვისაებრ უფლისა, და აღიღო ჯუარი მჴართა თჳსთა ზედა და ფარულად ყოველთაგან⁷ სივლტოლაჲ იჴუმია⁸ და იჴმნა ყოველთაგან და მხოლოჲ ლავრასა დიდებულსა ოთხთა ეკლესიათასა შევიდა. და რომელნი-იგიმა შინა ბრწყინვიდეს სათნოებითა მათ ჟამთა, – მამაჲ მოსე და მამაჲ გელასი, ამათ გამოუცხადა თავი თჳსი და მათგან ფარულად კურთხევაჲ მონაზონებისაჲ მიიღო და ჟამ რაოდენმე ღუანლითა ძლიერითა მორჩილებასა მისთა თავი თჳსი და ყოველნი იგი მუნ მყოფნი მოღუანენი განაკჳრვნა.

ხოლო ვინაჲთგან იწყო განცხადებაჲ საქმემან მისმან, ნეტართა მათ მამათა ლოცვაჲ მიიღო და საბერძნეთისა ქუეყანად მიჰმართა, რამეთუ ევლტოდა დიდებასა კაცთასა. და ესრეთ მთასა ულუმბოჲსასა⁹ მიიწია და მონასტერსა ერთსა შინა ჟამთა არა-მცირედთა ჯორთა მსახურებისა ღუანლი ახოვნად თავსიდვა¹⁰ და სხუანი უნდონი მსახურებანი¹¹ და შეურაცხნი სიმდაბლით აღასრულნა¹².

გიორგი მთაწმინდელი
XI ს.

აბესალომ ინდოთ მეფის ამბავი (ნაწყვეტი „ამირანდარეჯანიანიდან“)

იყო ინდოთ მეფე აბესალომ, მორჩმული¹³ და განგებიათ, და არა იყო შეჴირვება გულსა მისსა. ესე იყო წესი მისი: ედგა¹⁴ ასი ავაზა და ექვსასი ქორი, თეთრი და მწყაზარი, ჴყვა სამი ათასი დიდებული. ორშაბათსა, სამშაბათსა და ოთხშაბათსა, ამას სამსა დღესა, უჴმის¹⁵ ათას-ათასი დიდებული და გასცემდის საბოძვარსა საზომისაებრ, რაცა ვის ჴხვდებოდა.

ამას განსვენებასა და დიდებასა შინა იყვის სიხარული და გამოსვენება. ხუთშაბათსა, პარასკევსა და შაბათსა ნადირობდის და გაისვენებდის, კვირიაკესა დღესა დაჯდის და სამეფოსა საქმესა განაგებდის და სამართალსა უზემდის ციხეთა, ქალაქთა და სოფელთა ყოველთა.

¹ შუენიერი ჴასაკითა და აგებულებითა გუამისაჲთა – თვალ-ტანად მშენიერი.

² საკუთარი – დაახლოებული, თავისიანი.

³ მძაფრად – მძაფრად, ძლიერად.

⁴ აღეტკინა – აენთო, აეგზნა.

⁵ დიდებაჲ ამის სოფლისაჲ – ამქვეყნიური დიდება;

⁶ შეურაცხ-ყო – არად ჩაადგო;

⁷ ყოველთაგან – ყველასაგან;

⁸ იჴუმია – გამოიყენა, მიმართა; სივლტოლაჲ იჴუმია – გაიქცა;

⁹ ულუმბოს მონასტერი – ძველი ქართული (ქრისტიანული) სასულიერო და მწიგნობრული კერა მცირე აზიაში, ბითინიაში.

¹⁰ თავსიდვა – იკისრა

¹¹ უნდონი მსახურებანი – არასასურველი საქმიანობანი

¹² სიმდაბლით აღასრულნა – თავმდაბლად შეასრულა

¹³ მორჩმული – წარმატებული, გამარჯვებული

¹⁴ ედგა – აქ: ჴყავდა

¹⁵ უჴმის – აქ: იხმობდა

„ამირანდარეჯანი“ ერთ-ერთი ხელნაწერის ილუსტრაცია

ერთსა დღესა ბრძანა ნადირობას განსლვა. გავიდა და ინადირა სანადიროსა კარგსა. მოვიდა შინა, მხიარულმან დიდი პურობა გარდაიჭა და მნახავთა მადლი უბრძანა, ვითა კარგთა სანადიროთა შიგან მანა: ან, ჩემსა მზესა, ნადით და ახლოს ნადირი მომინახეთო. წავიდეს მნახავნი და ეგზომი ნადირი პოვეს, რომელ ანგარიში არა შეეგებოდა¹. ერთი ქურციკი ნახეს, რომელ რქანი ესხნეს² ოქროსა ფერნი, თვალნი და ქლიკნი³ – შავნი, და მუცელი – თეთრი და ზურგი – ძონეული. შევიდა მნახავი და მოაჭსენა მეფესა მითვე სახითა⁴, ვითარცა ენახა. გაეხარნეს მეფესა და უბრძანა დიდებულთა: ამას კაცსა საკვირველი ნადირი უნახავს, ან მისი უნახაობა ჩვენგან არ ეგების⁵ და, ვინათგან ესრეთ საკვირველი არის, მნებავს, რათამცა მთელი შევიპყრათო...

„ამირანდარეჯანი“ – XI საუკუნის საგმირო-სარაინდო ეპოსი. ქართული საერო მწერლობის ერთ-ერთი პირველი ძეგლი. ტრადიციით, მისი ავტორობა მიენერება მოსე ხონელს.

დირეთო. კვლავ უბრძანა: ან, ჩემსა მზესა, ნადით და ახლოს ნადირი მომინახეთო. წავიდეს მნახავნი და ეგზომი ნადირი პოვეს, რომელ ანგარიში არა შეეგებოდა¹. ერთი ქურციკი ნახეს, რომელ რქანი ესხნეს² ოქროსა ფერნი, თვალნი და ქლიკნი³ – შავნი, და მუცელი – თეთრი და ზურგი – ძონეული. შევიდა მნახავი და მოაჭსენა მეფესა მითვე სახითა⁴, ვითარცა ენახა. გაეხარნეს მეფესა და უბრძანა დიდებულთა: ამას კაცსა საკვირველი ნადირი უნახავს, ან მისი უნახაობა ჩვენგან არ ეგების⁵ და, ვინათგან ესრეთ საკვირველი არის, მნებავს, რათამცა მთელი შევიპყრათო...

თამარიანი (ნაწყვეტი)

„თამარ-წყნარი, შესაწყნარი, ხმა-ნარნარი,
პირ-მცინარი...“

„ვარდ-შამბნარი, შამბ-მალნარი, ღანვ-მწყაზარი,
შუქ-მფინარი...“

„ლერნამ ტანისა, საროსა ხისა მიმსგავსებულ
ხარ განკვირვებულად,
თავსა კლვად სდებდეს, ხვეჭით ეძებდეს, შენსა
ნახვასა მიახლებულად...“

„თამარიანი“ – XIII საუკუნის სახოტბო თხზულება, რომლის ავტორად მიჩნეულია ჩახრუხაძე. სახოტბო პოემის მთავარი გმირია თამარ მეფე. თხზულება დაწერილი უნდა იყოს თამარის ზეობის ხანაში, ესაა ცალკეული ოდების კრებული. მათი გამაერთიანებელი იდეაა თამარ მეფის, მისი მეუღლის, დავით სოსლანისა და მათი ვაჟის, ლაშა-გიორგის ღვანლის წარმოჩენა, რაც იმ ეპოქისათვის დამახასიათებელია და სხვა ქართულ თხზულებებშიც ჩანს.

¹ ანგარიში არა შეეგებოდა – ულევი, აურაცხელი (სათვალავი არ ჰქონდა).

² ესხნეს – აქ: ჰქონდა.

³ ქლიკნი – ჩლიქები.

⁴ მითვე სახითა – იმ სახით, ზუსტად ისე.

⁵ უნახაობა ჩვენგან არ ეგების – არ შეიძლება რომ არ ენახოთ.

ქართული საერო მწერლობისთვის დამახასიათებელი პროცესები მსოფლიო ლიტერატურისთვისაც ნიშანდობლივია, რაზედაც თვალნათლივ მეტყველებს ამ რუბრიკაში მოცემული მასალა.

„ვისრამიანი“ ძველი სპარსული სასიყვარულო ამბავია, რომელიც XI საუკუნეში გალექსა სპარსელმა პოეტმა ფაზრადდინ გორგანმა (გორგანელმა).

მაღევე, XII საუკუნის I ნახევარში ეს ნაწარმოები უთარგმნია ქართველ მწერალს სარგის თმოგველს.

„ვისრამიანი“ (ნაწყვეტი)

„ვისრამიანის“ თავფურცელი

იყო დიდი და მაღალი ჯელმნიფე ადრაბადაგანისა¹ და ყოველთა თემთა და ქვეყანათა მპყრობელი და დიდთა საჭურჭლეთა პატრონი. ჰქონდა ხორასანი, თურქისტანი, ერაყი, ადრაბადაგანი, ქოისტანი, ხვარაზმი²; ჯმელთა და ზღვათა პატრონი იყო და ყოველსა სპარსეთსა ზედა მორჭმული. და მრავალნი ჯელმნიფენი ჰყვნეს სვიანნი და შეუფრობელნი და მას ჟამსა შიგან მისი სიტყვისა უმორჩილო არვინ იყო. და ცეცხლისა მსახური იყო თვით მეფე და საჯელმნიფო სრული. ესე ჯელმნიფე ქრისტეს მოსლვასა წინათ იყო და სახელი მისი შაჰი მოაბად.

შაჰი მოაბადის ცოლნი... იყვნენ: ჩინელნი, თურქნი, ბარბარელნი, ბერძენნი, აზნაურისა ასულნი... ყველა ერთმანერთისაგან უკეკლუცე იყო.

ესეა მოაბად ჯელმნიფესა ძმა, სახელად რამინ. ესე რამინ იზრდებოდა და, რა მოინიჭა, ამას იტყოდეს: არა არს პირსა ქვეყანისასა რამინისებრიო....ერთი მისებრი არცა მხატვართაგან დაისახოდა; ძალად და გულად ვითა ლომი, სიფიცხედ ვეფხისაგანცა უფიცხესი; ცხენოსანი, მონადირე, მონავარდე, მოჭადრაკე, მხიარული, სანადისი, ძალისა ჯმისა ყველასი უებროდ მცოდნელი იყო; მშვილდსა მისსა ვერვინ მოჰზიდვიდა, შუბითა და ასპარეზითა მისებრ ვერავინ იმლერდის³, ესრე რომელ ჭვრეტასა მისსა შეეცცინა; მის გვერდით მომლერალნი და მსმელნი არად გამოჩნდიან; ამას ყველასა ზედა წყალ-ჯავარი, თუ სთქვა, იმასა აქვს ყოვლისა სოფლისაო.

¹ ადრაბადაგანი – ასე უწოდებდნენ მაშინდელ აზერბაიჯანს.

² ხორასანი, თურქისტანი, ერაყი, ადრაბადაგანი, ქოისტანი, ხვარაზმი – იმდროინდელი სახელმწიფოები, რომლებიც მოაბადის სამფლობელოში შედიოდა, თუმცა ეს ტექსტი არ გულისხმობს ისტორიული რეალობის ასახვას.

³ შუბითა და ასპარეზითა მისებრ ვერავინ იმლერდის – ვერავინ შეედრებოდა შუბოსნობასა თუ სხვა სარაინდო ასპარეზობებში.